

«ΣΗΜΕΡΑ, ΔΕΝ ΜΕΤΡΑΕΙ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΑΛΛΑ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΜΥΑΛΟΥ, ΟΠΟΤΕ ΤΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΔΡΑΣ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ». Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΕ ΠΟΛΥΕΤΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΡΙΕΡΑ, ΜΕ ΕΝΑ ΝΟΜΠΕΛ ΣΤΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΤΗΣ, ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ ΑΝΘΡΑΚΑ, ΝΑ ΥΙΟΘΕΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ ΚΙΟΤΟ, ΖΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΝΕΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΦΡΑΣΗΣ ΤΗΣ.

Graciela Chichilnisky

Η γυναίκα που αγωνίζεται για να μην εξαφανιστούμε

ΚΕΙΜΕΝΟ | ΧΡΟΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ

Διακεκριμένη επιστήμων σε δυο παραδοσιακά ανδροκρατούμενα ακαδημαϊκά κλάστρα, η κ. Chichilnisky εδώ και χρόνια μάχεται, με καινοτόμες ιδέες, για την προστασία του περιβάλλοντος.

Πριν από μερικά χρόνια, ο τότε πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ και νυν επικεφαλής του Εθνικού Οικονομικού Συμβουλίου του προέδρου Ομπάμα, ο «πολύς» Λάρι Σάμερς, έκανε κάποιους άστοχους υπαινιγμούς για το γυναικείο φύλο, προκαλώντας την μήνιν του ακαδημαϊκού προσωπικού του πανεπιστημίου, οδηγώντας τον στην παραίτηση από τη θέση. Ουσιαστικά αυτό που υπαινίχθηκε ο Σάμερς ήταν πως οι γυναίκες δεν έχουν τις ίδιες έμφυτες ικανότητες στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες που έχουν οι άνδρες, γι' αυτό και δεν υπάρχουν πολλές γυναίκες σ' αυτούς τους κλάδους.

Η περίπτωση της Graciela Chichilnisky, με την οποία, παρεμπιπτόντως, ο Σάμερς έχει συνεργαστεί στενά για κάποιο διάστημα, δίνει την αποστομωτική απάντηση σε όσους θεωρούν ότι οι γυναίκες είναι γενετικά κα-

τώτερες των ανδρών στο πεδίο των θετικών επιστημών. Καθηγήτρια για χρόνια στην έδρα ΟΥΝΕΣΚΟ του Πανεπιστημίου Κολούμπια, δημιουργός της έννοιας των Βασικών Αναγκών στην οικονομική ανάπτυξη, που ψηφίστηκε από 153 χώρες το 1993 στη συνάντηση κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τον Πλανήτη Γη, και αρχιτέκτων του μαθηματικού μοντέλου για τη διεθνή αγορά άνθρακα του Πρωτοκόλλου του Κιότο, η γεννημένη στο Μπουένος Αϊρες Graciela Chichilnisky διαπρέπει ως επιστήμων παγκόσμιας εμβέλειας όχι σε ένα αλλά σε δύο παραδοσιακά ανδροκρατούμενα πεδία της επιστημονικής γνώσης: στα μαθηματικά και στα οικονομικά.

Τι σας ώθησε στη μελέτη των μαθηματικών και των οικονομικών; «Αρχικά με ενδιέφερε η κοινωνιολογία και η φιλοσοφία, αλλά δεν μπορούσα να κατανοήσω όσα έλεγαν οι καθηγητές και τα βιβλία. Τα μαθηματικά, από την άλλη, μου φαίνονταν απλά και ξεκάθαρα, ένας φυσικός τρόπος να σκέ-

Η κ. Chichilnisky συνέλαβε την ιδέα της παγκόσμιας αγοράς άνθρακα από τη δεκαετία του 1990, «όταν το θέμα δεν ήταν διόλου δημοφιλές». Σήμερα, θεωρεί την αγορά αυτή αγορά του μέλλοντος, αφού μπορεί να σώσει τον πλανήτη. Απώτερος στόχος, η μείωση, με εργαλείο το χρηματιστήριο των ρύπων, των παγκόσμιων εκπομπών CO₂, με παράλληλη αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

**Graciela
Chichilnisky**

φτεσαι, ένας κόσμος δίχως σύνορα. Τα μαθηματικά είναι η γλώσσα που ο εγκέφαλος χρησιμοποιεί για να επικοινωνήσει με τον εαυτό του».

Γύρω από ποιους συγκεκριμένους τομείς των μαθηματικών και των οικονομικών περιστρέφεται η εργασία σας;

«Στα μαθηματικά τα θέματα με τα οποία ασχολούμαι είναι η αλγεβρική τοπολογία και η μη γραμμική ανάλυση. Στα οικονομικά, η εργασία μου επικεντρώνεται στο διεθνές εμπόριο, στα οικονομικά της ανάπτυξης, στα περιβαλλοντικά οικονομικά, στα οικονομικά των αγορών και της κοινωνικής επιλογής, στην οικονομική θεωρία και στη θεωρία παιγνίων, στη θεωρία ανάπτυξης, στα οικονομικά των δικτύων και, τελευταία, στις οικονομικές ανισότητες ανάμεσα στα δύο φύλα».

Τι συμπέρασμα βγάζετε από τον ισχυρισμό, ή το μύθο, ότι οι γυναίκες δεν είναι διανοητικά προικισμένες, όπως οι

άνδρες, ώστε να σταδιοδρομήσουν στα μαθηματικά και στις επιστήμες;

«Είναι ένας αισχρός μύθος που διατηρείται ως σήμερα, προκαλώντας τεράστια ζημιά σε όλους μας. Φαίνεται απίστευτο, στον 21ο αιώνα να γίνονται τέτοιες ολοκληρωτικά αβάσιμες και υποτιμητικές δηλώσεις για οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων. Ανθρωποι σαν τον Λάρι Σάμερς να θεωρούν ακόμα ότι έχουν το δικαίωμα να δηλώνουν δημοσίως, και μάλιστα από τη θέση του προέδρου του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, ότι οι γυναίκες είναι "γενετικά κατώτερες στις επιστήμες"! Γιατί πήρε αυτό το ρίσκο; Πώς θεώρησε ότι έχει το δικαίωμα να κάνει ένα τέτοιο αβάσιμο, εχθρικό και υποτιμητικό σχόλιο σε δημόσιο φόρουμ;

»Η διάκριση και η εχθρότητα απέναντι στις γυναίκες είναι διαδεδομένα φαινόμενα στην κοινωνία μας και, σε μια κοινωνία βασισμένη στη γνώση, χρησιμοποιούνται για να εμποδίσουν τη συμμετοχή των γυναικών στη δημιουργία ιδεών και αναζητήσεων. Στον κόσμο μας, όπου το φυσικό μέγεθος πλέον

«Το Πρωτόκολλο του Κιότο είναι η πρώτη συμφωνία στην ιστορία που βασίζεται στη δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς ανταλλαγής δικαιωμάτων που χρησιμοποιούνται ως δημόσια αγαθά. Η συμφωνία απέδειξε ότι το σύστημα μπορεί να λειτουργήσει, αλλά είναι μια αρχή, όχι ένα τέλος».

Πριν από μερικά χρόνια, ο τότε πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ και νυν επικεφαλής του Εθνικού Οικονομικού Συμβουλίου του προέδρου Ομπάμα, ο «πολύς» Λάρι Σάμερς, έκανε κάποιους άστοχους υπαινιγμούς για το γυναικείο φύλο, προκαλώντας την μήνιν του ακαδημαϊκού προσωπικού του πανεπιστημίου, οδηγώντας τον στην παραίτηση από τη θέση. Ουσιαστικά αυτό που υπαινίχθηκε ο Σάμερς ήταν πως οι γυναίκες δεν έχουν τις ίδιες έμφυτες ικανότητες στα μαθηματικά και στις θετικές επιστήμες που έχουν οι άνδρες, γι' αυτό και δεν υπάρχουν πολλές γυναίκες σ' αυτούς τους κλάδους.

Η περίπτωση της Graciela Chichilnisky, με την οποία, παρεμπιπτόντως, ο Σάμερς έχει συνεργαστεί στενά για κάποιο διάστημα, δίνει την αποστομωτική απάντηση σε όσους θεωρούν ότι οι γυναίκες είναι γενετικά κα-

τώτερες των ανδρών στο πεδίο των θετικών επιστημών. Καθηγήτρια για χρόνια στην έδρα ΟΥΝΕΣΚΟ του Πανεπιστημίου Κολούμπια, δημιουργός της έννοιας των Βασικών Αναγκών στην οικονομική ανάπτυξη, που ψηφίστηκε από 153 χώρες το 1993 στη συνάντηση κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τον Πλανήτη Γη, και αρχιτέκτων του μαθηματικού μοντέλου για τη διεθνή αγορά άνθρακα του Πρωτοκόλλου του Κιότο, η γεννημένη στο Μπουένος Αϊρες Graciela Chichilnisky διαπρέπει ως επιστήμων παγκόσμιας εμβέλειας όχι σε ένα αλλά σε δύο παραδοσιακά ανδροκρατούμενα πεδία της επιστημονικής γνώσης: στα μαθηματικά και στα οικονομικά.

Τι σας ώθησε στη μελέτη των μαθηματικών και των οικονομικών; «Αρχικά με ενδιέφερε η κοινωνιολογία και η φιλοσοφία, αλλά δεν μπορούσα να κατανοήσω όσα έλεγαν οι καθηγητές και τα βιβλία. Τα μαθηματικά, από την άλλη, μου φαίνονταν απλά και ξεκάθαρα, ένας φυσικός τρόπος να σκέ-

Η κ. Chichilnisky συνέλαβε την ιδέα της παγκόσμιας αγοράς άνθρακα από τη δεκαετία του 1990, «όταν το θέμα δεν ήταν διόλου δημοφιλές». Σήμερα, θεωρεί την αγορά αυτή αγορά του μέλλοντος, αφού μπορεί να σώσει τον πλανήτη. Απώτερος στόχος, η μείωση, με εργαλείο το χρηματιστήριο των ρύπων, των παγκόσμιων εκπομπών CO₂, με παράλληλη αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

**Graciela
Chichilnisky**

Ατμοσφαιρική ρύπανση, καταστροφή των δασών, λιώσιμο των πάγων. Κάτω από το φαινόμενο του θερμοκηπίου, ο πλανήτης ασφυκτιά. «Αν και δεν είμαι σίγουρη ότι για το φαινόμενο ευθύνεται ο άνθρωπος, θεωρώ πως ο κίνδυνος είναι πραγματικός. Γι' αυτό και οφείλουμε να πάρουμε μέτρα. Αλλιώς το ρίσκο είναι τεράστιο», υποστηρίζει η αργεντινή επιστήμονας.

Φ. | PAUL HILTON/PANOS/WWW.ML.GR

Φ. | STEVE GRANITZ/PHOTOS.COM

δεν μετράει, αλλά μόνο η δημιουργικότητα και η δύναμη του μυαλού, το να είναι κανείς άνδρας δεν αποτελεί πλεονέκτημα. Αλλά αυτός είναι ένας τρόπος για να κρατηθούν οι γυναίκες κοινωνικά χαμηλά και να υποτιμούνται.

»Ο αμερικανικός σύνδεσμος των πανεπιστημιακών καθηγητών δημοσιεύει κάθε χρόνο επίσημα τους μισθούς των καθηγητών ανά φύλο. Τα στοιχεία εμφανίζουν μια επίμονη και συνεχιζόμενη διάκριση κατά των γυναικών. Προσωπικά, τη διάκριση αυτή την έχω υποστεί και χρειάστηκε δύο φορές να καταφύγω στα δικαστήρια ώστε ο μισθός μου να προσαρμοστεί στα ίδια επίπεδα με αυτών των ανδρών συναδέλφων μου – δικαίωθηκα και τις δύο φορές. Αυτό που λέω συμβουλεύοντας πολλές γυναίκες είναι ότι αν δουλέψουμε όλοι μαζί για το πρόβλημα – άνδρες και γυναίκες – θα καταφέρουμε να ξεπεράσουμε αυτές τις προκαταλήψεις που προκαλούν τόσο μεγάλη προσωπική και κοινωνική ζημιά».

Η αντιπαλότητα είναι, δυστυχώς, μέρος της πραγματικότητας που επικρατεί στον ακαδημαϊκό κόσμο. Θεωρείτε ότι η αντιπαλότητα που εσείς έχετε βιώσει οφειλόταν κατά κύριο λόγο στο φύλο σας;

«Ναι. Δεν είναι όμως, ο μοναδικός παράγοντας. Η πρωτοπορία και η καινοτομία συχνά αντιμετωπίζονται με εχθρότητα στα καλά οργανωμένα και επιτυχή ακαδημαϊκά δίκτυα. Η δουλειά μου ήταν πάντα λίγο διαφορετική, όπως είναι και η ζωή μου, και η καινοτομία είναι αυτό που με χαρακτηρίζει. Αλλά ένα πράγμα είναι σαφές. Ενώ η καινοτομία αντιμετωπίζεται με επιθετικότητα και εχθρότητα στον ακαδημαϊκό κόσμο τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, αυτό που κάνουν οι άνδρες απέναντι στις γυναίκες που ξεχωρίζουν υπερβαίνει σε αγριότητα αυτό που θα έκαναν σε άλλους ομόφυλους τους. Είναι όπως ο βιασμός – ένας τρόπος να ελεγχθεί μια ομάδα μέσω εκφοβισμού. Δείτε το από την εξής πλευρά: ο Λάρι Σάμερς, με το στάτους που διαθέτει ως επικεφαλής οικονομικός σύμβουλος του Ομπάμα, δεν θα είχε ποτέ τολμήσει να πει δημοσίως ότι οι Μαύροι είναι γενετικά κατώτεροι στις επιστήμες, ανεξάρτητα από το τι πίστευε. Αλλά με τις γυναίκες όλα παίζουν. Για τις γυναίκες ισχύουν άλλοι κανόνες».

Είστε η αρχιτέκτων του μαθηματικού μοντέλου πίσω από το Πρωτόκολλο του

«Η παγκοσμιοποίηση έχει αλλάξει τη ροή της παγκόσμιας οικονομίας. Όμως τα όργανα που την κυβερνούν παραμένουν ίδια από τη δεκαετία του 1950. Είναι καταστροφικό αυτό – σαν να οδηγούμε μια άμαξα σε μια λεωφόρο. Αυτό δεν είναι δίκαιο για το άλογο, καθόλου αποτελεσματικό για εμάς και επικίνδυνο για όλους».

Graciela Chichilnisky

Η άποψή της για την οικονομική κρίση

Εχετε γράψει αρκετά για την τρέχουσα οικονομική κρίση. Νομίζετε ότι αυτό που διανύουμε είναι κατά ένα μεγάλο μέρος μια παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ή μια γενική οικονομική κρίση του καπιταλισμού; «Η σημερινή κρίση χαρακτηρίζεται και από τα δύο στοιχεία που αναφέρατε. Είναι μια συγκεκριμένη χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε από τις καινοτομίες του χρηματοοικονομικού τομέα και την κατάργηση ρυθμίσεων στην αγορά των στεγαστικών – και που περιλαμβάνει φυσικά και την ανεύθυντη χαλάρωση των κανονισμών περί τραπεζικών αποθεμάτων, μια πολιτική που προώθησαν το 2000 οι Άλαν Γκρίσπαν, Ρόμπερτ Ρούμπιν και Λάρι Σάμερς. Εντούτοις, η κρίση είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός συστημικού προβλήματος με τον καπιταλισμό, που πρέπει να διορθωθεί, ώστε να αποφευχθούν περαιτέρω χρηματοοικονομικές κατα-

Κίτο, η επικεφαλής συγγραφέας της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC) στην οποία απονεμήθηκε το Βραβείο Νόμπελ το 2007 και μία από τις ηγετικές φυσιογνωμίες του ακαδημαϊκού χώρου στη μάχη για την προστασία του περιβάλλοντος. Πώς προέκυψε η ιδέα για το Πρωτόκολλο και πόσο δύσκολο ήταν να εγκριθεί και να επικυρωθεί η συμφωνία; «Ήμουν η δημιουργός της ιδέας καθώς επίσης και του μαθηματικού μοντέλου για την αγορά άνθρακα στην οποία στηρίζεται το Πρωτόκολλο του Κίτο. Είναι ένα θέμα για το οποίο έχω δημοσιεύσει αρκετά βιβλία και μεγάλο αριθμό επιστημονικών άρθρων από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Το θέμα τότε δεν ήταν διόλου δημοφιλές.

»Η ιδέα μου για τη δημιουργία μιας διεθνούς αγοράς άνθρακα βασίστηκε στο ότι η συγκέντρωση του άνθρακα στην ατμόσφαιρα είναι ένα παγκόσμιο δημόσιο αγαθό (σ.σ.: η λέξη «αγαθό» αναφέρεται με την στενά οικονομική της έννοια) – η συγκέντρωση του άνθρακα είναι η ίδια κάθε δεδομένη στιγμή σε κάθε χώρα του κόσμου για κάθε άτομο στον πλανήτη –, ένα χαρακτηριστικό που κάνει την αγορά του άνθρακα μοναδική, αφού εμπορεύεται ένα παγκόσμιο δημόσιο αγαθό, του οποίου όμως η παραγωγή είναι ιδιωτική.

»Όταν εισήγαγα την ιδέα της διεθνούς αγοράς του άνθρακα όλοι εναντιώθηκαν, ιδιαίτερα όσοι ακολουθούσαν την ιδέα του

στροφές και οι ζημιές και ο πόνος που προκαλούν συνήθως σε αθώους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο.

Μάλλον δεν είστε αισιόδοξη ότι θα γίνουν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο οικονομικό σύστημα. «Όχι, επειδή η οικονομική ομάδα της κυβέρνησης Ομπάμα αποτελείται από άτομα που φέρουν μεγάλη ευθύνη για τη σημερινή κρίση. Όπως είπε κάποτε ο Αϊνστάϊν, “η νοοτροπία που δημιούργησε το πρόβλημα δεν είναι η νοοτροπία που θα το λύσει”. Το 2006 δημοσίευσα ένα άρθρο που έδειχνε πώς οι νέες χρηματοοικονομικές καινοτομίες προκαλούν συστημικό ρίσκο και σημειώνει τι πρέπει να κάνουμε για να αποφύγουμε μια συστημική κρίση – που ήταν ακριβώς το αντίθετο από αυτό που έκαναν το 2000 τα βασικά μέλη που αποτελούν σήμερα την οικονομική ομάδα του Ομπάμα και τα οποία ακόμη και τώρα δεν δείχνουν διατεθειμένα να αλλάξουν απόψεις!»

Ποια είναι η Graciela Chichilnisky

- Γεννήθηκε στην Αργεντινή. Ο πατέρας της ήταν καθηγητής Νευρολογίας στο Μπουένος Αϊρες και υπουργός Υγείας της κυβέρνησης Περόν.
- Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και ενώ βρισκόταν στην τελευταία τάξη του γυμνασίου παρακολουθούσε ως επισκέπτρια μαθήματα στο Πανεπιστήμιο του Μπουένος Αϊρες.
- Στρατιωτικό πραξικόπημα της εποχής κλείνει το πανεπιστήμιο και η 17χρονη τότε Graciela, αν και ανύπαντρη μητέρα ενός αγοριού, εγκαταλείπει τη χώρα της ακολουθώντας μαζί με το παιδί της τον διάσημο καθηγητή μαθηματικών Warren Ambrose που την προσκάλεσε στο MIT όπου δίδασκε. Αν και δεν είχε πανεπιστημιακό πτυχίο, έγινε δεκτή από το MIT σε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα για εξαιρετικές περιπτώσεις φοιτητών. Ένα χρόνο μετά θα γίνει και επίσημα φοιτήτριά του.
- Δύο χρόνια αργότερα θα γίνει δεκτή στο Μπέρκλεϊ από το οποίο θα πάρει δύο διδακτορικά στα μαθηματικά και στην οικονομία.
- Η πανεπιστημιακή της καριέρα ξεκινά από το Χάρβαρντ. Διδάσκει για πέντε χρόνια και συνεργάζεται με τον νομπελίστα οικονομολόγο Kenneth Arrow.
- Επί χρόνια κατέχει την ακαδημαϊκή έδρα ΟΥΝΕΣΚΟ στα μαθηματικά και στα χρηματοοικονομικά οικονομικών του Πανεπιστημίου Κολούμπια.
- Την περίοδο 1980-1982, θα αποδεχτεί την έδρα John Maynard Keynes στο Πανεπιστήμιο του Εσεξ στη Μεγάλη Βρετανία. Διδάσκει επίσης στο Πανεπιστήμιο Στάνφορντ και ως διακεκριμένη επισκέπτρια καθηγήτρια στα πανεπιστήμια του Οσλο στη Νορβηγία, της Σιένα στην Ιταλία και του Μόνας στην Αυστραλία.
- Το 1993, στη συνάντηση κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για τον Πλανήτη, ψηφίζεται από 153 χώρες η έννοια των Βασικών Αναγκών στην οικονομική ανάπτυξη, που είναι δημιούργημά της.
- Αρχιτέκτων του μαθηματικού μοντέλου για τη διεθνή αγορά άνθρακα ήταν και η επικεφαλής συγγραφέας στη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος, στην οποία απονεμήθηκε το 2007 το Βραβείο Νόμπελ.
- Έχει γράψει 13 βιβλία και πάνω από 200 επιστημονικά άρθρα. Παράλληλα, έχει υπηρετήσει ως ειδικός σύμβουλος για κεφαλές κρατών, αλλά και σε διάφορους ειδικούς οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών και έχει παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στον αγώνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

James Tobin για την επιβολή ενός "παγκόσμιου φόρου". Χρειάστηκε να δώσω μάχες σε πολλά μέτωπα: συνεργαζόμουν με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), έδινα ετήσιες ομιλίες στην Παγκόσμια Τράπεζα και σε ειδικευμένες οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών, και συνεργαζόμουν με το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ καθώς επίσης και με το αμερικανικό ΥΠΕΞ. Συνεργάστηκα άμεσα με τον κύριο διαπραγματευτή του Πρωτοκόλλου του Κιότο στο Κιότο, και με τη γαλλική αντιπροσωπεία, στην προετοιμασία του σχεδί-

ου για την αγορά άνθρακα που οδήγησε τελικά στη συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ-Ε.Ε. και την υπογραφή του Πρωτοκόλλου στο Κιότο στις 11 Δεκεμβρίου του 1997.

»Όλοι οι οικολόγοι ήταν κατά της προσέγγισης της αγοράς. Πολλοί το είδαν ως κάτι εφικτό αλλά ηθικά αποκρουστικό. Η αποδοχή της όλης ιδέας και της ενσωμάτωσής της στο Πρωτόκολλο του Κιότο ήταν μια σκληρή ανηφορική μάχη. Η λογική μου δεν είναι ότι οι αγορές είναι τέλειες. Κάθε άλλο. Η λογική μου στηρίζεται σε δύο άξονες: (α) ότι χρειαζόμαστε μια (αρνητική) τιμή για την

εκπομπή του άνθρακα για να αλλάξουμε την λογική της παγκόσμιας οικονομίας έτσι ώστε όσοι εκπέμπουν τον άνθρακα –συνήθως οι ανεπτυγμένες και πλούσιες χώρες– να αποζημιώνουν αυτούς που δεν εκπέμπουν (και να έχουν έτσι τα κίνητρα να δημιουργήσουν νέες τεχνολογίες που θα μπορούν να σταματήσουν την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου), και (β) ότι αυτός ο τύπος αγοράς –η διεθνής αγορά άνθρακα– είναι η αγορά του μέλλοντος. Θεωρώ τη διεθνή αγορά του άνθρακα μια ελπίδα για την αποφυγή της εξάλειψής μας».

Ποια είναι η παρούσα κατάσταση με το Πρωτόκολλο του Κιότο και πόσο αποτελεσματική παραμένει η συμφωνία όσον αφορά τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας παγκοσμίως; «Με βάση τους όρους του, το Πρωτόκολλο λήγει το 2012 και το Δεκέμβριο του 2009 οι κυβερνήσεις του κόσμου θα έρθουν στην Κοπεγχάγη για το 15ο Συνέδριο του ΟΗΕ για το Κλίμα ώστε να πάρουν μέτρα, ευελπιστεί κανείς, για την εξασφάλιση της τύχης του μετά το 2012. Το Πρωτόκολλο του Κιότο είναι η πρώτη συμφωνία στην ιστορία της ανθρωπότητας που βασίζεται στη δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς ανταλλαγής δικαιωμάτων τα οποία χρησιμοποιούνται ως παγκόσμια δημόσια αγαθά. Η συμφωνία έχει πετύχει στο να αποδείξει ότι το σύστημα μπορεί να λειτουργήσει, αλλά είναι μια αρχή και όχι ένα τέλος.

»Ο Μηχανισμός Καθαρής Ανάπτυξης του Πρωτοκόλλου του Κιότο έχει μεταφέρει, από το 2005 οπότε και το Πρωτόκολλο μετατράπηκε σε διεθνές δίκαιο, περίπου 23 δισ. δολάρια στην επένδυση καθαρής τεχνολογίας στα αναπτυσσόμενα κράτη. Αυτά τα προγράμματα αντιστοιχούν σε μια μείωση της τάξης του 20% των εκπομπών ρύπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

»Τέτοιες καθαρές επενδύσεις είναι αναγκαίες, δεδομένου ότι τα αναπτυσσόμενα κράτη θα εκπέμπουν στο μέλλον το μεγαλύτερο ποσοστό διοξειδίου εφόσον σ' αυτά ζει το 80% του παγκόσμιου πληθυσμού και πρέπει να απαλλαγούν από την πορεία εκβιομηχάνισης που ακολούθησαν οι πλούσιες χώρες έως τώρα. Αλλά πρέπει να κάνουμε μερικές αλλαγές στο Πρωτόκολλο. Εχω ήδη κάνει συγκεκριμένες προτάσεις, τόσο σε οικονομικό όσο και σε τεχνολογικό επίπεδο, στο Συνέ-

δριο για την Κλιματική Αλλαγή που έγινε στο Μπαλί το 2007, στην Παγκόσμια Τράπεζα, στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στην Υπηρεσία Εμπορίου και Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών και στο αμερικανικό Κογκρέσο».

Να σας θέσω μια μάλλον προκλητική ερώτηση; Είμαστε απολύτως σίγουροι ότι η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας είναι φαινόμενο που το έχει προκαλέσει ο άνθρωπος; «Όχι, εγώ δεν είμαι σίγουρη, η ίδια η επιστήμη είναι αβέβαιη γι' αυτό, όμως ο κίνδυνος είναι πραγματικός. Για παράδειγμα, δεν ξέρουμε σίγουρα ότι θα μας χτυπήσει αυτοκίνητο αν διασχίσουμε το δρόμο με κλειστά τα μάτια. Αλλά ο κίνδυνος είναι πραγματικός, και θα ήταν καλύτερα να μην το κάνουμε. Ομοίως, δεν ξέρουμε εάν το σπίτι μας θα πάρει ποτέ φωτιά. Αλλά κάνουμε ασφάλεια πυρός ώστε να προστατευτούμε από ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Γιατί; Επειδή το ρίσκο είναι τεράστιο και ο κίνδυνος πραγματικός. Το νέο βιβλίο μου, "Σώζοντας το Κίото", αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο στην εξήγηση αυτού του σημείου με οικονομικά στοιχεία».

Πέραν της συμμετοχής σας στο Πρωτόκολλο του Κίото, ηγείστε μιας εκστρατείας για τη δημιουργία ενός νέου, πράσινου Bretton Woods. «Είναι ένα κρίσιμο ζήτημα αυτό. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, η παγκοσμιοποίηση έχει αλλάξει συνολικά τη ροή της παγκόσμιας οικονομίας. Η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου είναι 3,5 φορές μεγαλύτερη από αυτήν του παγκόσμιου ΑΕΠ. Παρά ταύτα, τα όργανα που διευθύνουν την παγκόσμια οικονομία – τα αποκαλούμενα όργανα του Bretton Woods, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου –, δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του 1950 και δεν έχουν αλλάξει από τότε. Αυτό είναι καταστροφικό – σαν να οδηγούμε σε μια λεωφόρο μια άμαξα. Δεν είναι δίκαιο αυτό για το άλογο, καθόλου αποτελεσματικό για μας, και επικίνδυνο για όλους!

»Έχω προτείνει την αναδόμηση των θεσμών του συστήματος του Bretton Woods με στόχο την ανάδυση των χρηματοοικονομικών αγορών και του περιβάλλοντος ως φυσικών συμμάχων. Στο επίκεντρο θα βρίσκεται μια νέα παγκόσμια τράπεζα που θα παίζει κεντρικό ρόλο στη ρύθμιση και δια-

Φ. | MARK HENLEY/PANOS/WWW.IML.GR

Διαβάστε

..... ❶ .....
Τζορτζ Μόνμπιτ, «Heat - Πώς να σώσουμε τον πλανήτη μας από το φαινόμενο του θερμοκηπίου», μτφρ. Α. Μπλιώνη, εκδ. Ψυχογιός
Ο βραβευμένος αρθρογράφος της «Guardian» και περιβαλλοντικός ακτιβιστής προτείνει ρηξικέλευτους αλλά ρεαλιστικούς τρόπους ατομικής και συλλογικής δράσης, για τη μείωση των ρύπων του άνθρακα κατά 90% ως το 2030.

..... ❷ .....
Herve Kempf, «Πώς οι πλούσιοι καταστρέφουν τον πλανήτη», μτφρ. Ελένη Τσερεζόλε, εκδ. Κασταλία
Μια αιχμηρή προσέγγιση της οικολογικής κρίσης από τον αθρογράφο της «Monde Herve Kempf», που επιμένει ότι κύριοι υπεύθυνοι για την καταστροφή του περιβάλλοντος είναι η «παγκόσμια σέκτα των λαιμαργών αδηφάγων», όπως αποκαλεί την ολιγαρχία των πλουσίων.

..... ❸ .....
Kerry Emanuel, «Κλιματικές αλλαγές - Πόσα γνωρίζουμε», μτφρ. Σοφία Κανασούτη, εκδ. Πολύτροπον
Ευσύνοπτη και κατατοπιστική καταγραφή των κλιματικών αλλαγών από τον καθηγητή ατμοσφαιρικής επιστήμης του MIT.

χείριση της περιβαλλοντικής αγοράς».

Τα προηγούμενα χρόνια οι ΗΠΑ ήταν εναντίον του Πρωτοκόλλου του Κίото και η πολιτική Μπους είχε εξαιρετικά αρνητική επίδραση στο περιβάλλον. Πιστεύετε πως η κυβέρνηση Ομπάμα θα αλλάξει πραγματικά την αμερικανική πολιτική για το περιβάλλον; «Ετσι λέει ο Ομπάμα, αλλά μέχρι τώρα έχουμε ακούσει μόνο λόγια – καλά λόγια με καλές προθέσεις – αλλά γιά να δούμε ποια είναι η εικόνα πίσω από την κυβέρνηση Ομπάμα; Λοιπόν, κανένα από τα μέλη της οικονομικής ομάδας του δεν διαθέτει την οποιαδήποτε εμπειρία, ή έστω βασική γνώση, γύρω από περιβαλλοντικά θέματα. Ούτε ένα μέλος του. Αυτό είναι κάτι που πραγματικά με ανησυχεί. Ο Ομπάμα προσπαθεί να εισάγει ένα σύστημα για τον περιορισμό και το εμπόριο ρύπων – όμως η κυβέρνησή του δεν διαθέτει εμπειρογνωμοσύνη. Αυτό είναι ένα θέμα που η οικονομική εξειδίκευση είναι απόλυτα κρίσιμη για να υπάρξει πρόοδος και επιτυχία».

Και μια προσωπική ερώτηση: Ποια είναι τα τρία πολυτιμότερα πράγματα στη ζωή σας; «Να είμαι χρήσιμη, να είμαι χρήσιμη, να είμαι χρήσιμη. Είναι η μόνη στέρεα βάση για την ευτυχία».